

Ministerieel besluit tot voorlopige opheffing van de bescherming als monument en als dorpsgezicht van de watermolen Nieuwe Molen met omgeving in Alken

Rechtsgronden

Dit besluit is gebaseerd op:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.2.1, 3°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 8, §1, 2°.

Procedurestappen en vormvereisten

Dit besluit kwam tot stand volgens de procedurestappen en de vormvereisten, beschreven in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.2.3 tot en met 6.2.5;

De volgende procedurestappen en vormvereisten zijn vervuld:

- de opheffing van de bescherming als monument en als dorpsgezicht werd onderzocht;
- de bevindingen van het onderzoek zijn opgenomen in een opheffingsdossier;
- advies over de opheffing van de bescherming van het onroerend goed werd gevraagd aan de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed op 8 augustus 2023;
- de behandeling van het advies is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

Motivering

De Watermolen Nieuwe Molen werd beschermd als monument bij ministerieel besluit van 12 januari 1987, omwille van de industrieel-archeologische waarde. In hetzelfde besluit werd de Watermolen Nieuwe Molen met de onmiddellijke omgeving beschermd als dorpsgezicht omwille van de industrieel-archeologische waarde. Dit besluit werd gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 27 maart 1987.

Het algemeen belang van het monument gevormd door de erfgoedwaarden wordt in het inhoudelijk verslag bij het beschermingsbesluit als volgt omschreven:

- de industrieel-archeologische waarde:
als middenslagkorenmolen uit de 19de eeuw met één koppel stenen en maalvaardig als boerengemaal. Het behoort tot een vrij belangrijke groep watermolens op de Herk.

Het algemeen belang van het dorpsgezicht gevormd door de erfgoedwaarden wordt in het inhoudelijk verslag bij het beschermingsbesluit als volgt omschreven:

- de industrieel-archeologische waarde:
als nog functionele hydrografische omgeving van de watermolen.

Op moment van bescherming was de site in goede bouwfysische toestand, met uitzondering van de watergevel van het molenhuis waar sprake was van verbrokkeling van bakstenen, uitgespoelde voegen en verticaal lopende barsten. Tussen 2000 en 2020 werd de site echter ingrijpend gewijzigd. Het als monument beschermde molenhuis kreeg nieuwe buitenmuren en een nieuwe dakstructuur, evenals een volledig nieuwe betonnen sluisconstructie met vervanging van de dubbele lossuis door een enkele. De overige gebouwen binnen het dorpsgezicht werden onherkenbaar verbouwd of vervangen door nieuwbouw. De natuurlijke oevers van de waterloop werden vervangen door betonnen keermuren.

Artikel 6.2.1, 3°, van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 staat de gehele of gedeeltelijke wijziging of opheffing van een bescherming omwille van het algemeen belang toe. De parlementaire voorbereiding stelt daarbij het volgende: "door een wijzigende context kan het algemeen belang immers geëvolueerd zijn ten opzichte van het algemeen belang ten tijde van de bescherming".

In functie van een algemene evaluatie van het beschermd bestand in Vlaanderen die als doelstelling heeft om een dynamische selectie van de essentiële en representatieve getuigen van het leven in Vlaanderen te vrijwaren, wordt het beschermd erfgoed getoetst aan de hedendaagse inzichten inzake erfgoedwaarde.

De evaluatie van het beschermde bestand in Vlaanderen is gebaseerd op:

- de erfgoedwaarde zoals vermeld in het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 2.1, 26°: de archeologische, architecturale, artistieke, culturele, esthetische, historische, industrieel-archeologische, technische, ruimtelijk-structurende, sociale, stedenbouwkundige, volkskundige of wetenschappelijke waarde waaraan onroerende goederen en de cultuurgooderen die er integrerend deel van uitmaken hun huidige of toekomstige maatschappelijke betekenis ontleen;
- de vijf selectiecriteria die ook gehanteerd worden in functie van bescherming en die het afwegingskader vormen om het onroerend erfgoed te waarderen:
 - 1° zeldzaamheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed uitzonderlijk voorkomt in relatie met de geografische context, de historische context, de typologie of het oeuvre;
 - 2° herkenbaarheid: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een goed herkenbare uitdrukking is van zijn oorspronkelijke functie, uitzicht of vormgeving, of van een belangrijke fase in de latere ontwikkeling daarvan;
 - 3° representativiteit: geeft aan in hoeverre het onroerend goed typerend is voor een geografische of historische context of een welbepaalde typologie of een bepaald oeuvre;
 - 4° ensemblewaarde: geeft aan in hoeverre het onroerend goed een sterke samenhang vertoont tussen de verschillende elementen;
 - 5° contextwaarde: geeft aan in hoeverre er tussen het onroerend goed en zijn directe of ruimere omgeving een sterke relatie is op landschappelijk, stedenbouwkundig of esthetisch vlak.

De evaluatie van de erfgoedwaarden van het als monument beschermde goed Watermolen Nieuwe Molen in Alken op basis van de decretaal bepaalde erfgoedwaarden en de huidige criteria voor bescherming is als volgt:

- 1°-2° zeldzaamheid en representativiteit: Vlaanderen telt vandaag 176 monumentenbeschermingen van watermolensites. Dit is 42% ten opzichte van het aantal nog bestaande watermolens (421) of 19% ten opzichte van het aantal gekende watermolensites (915). In Limburg gaat dit om 64 monumentbeschermingen, 43% ten opzichte van de nog bestaande watermolensites (150) of 28% ten opzichte van de historisch gekende watermolensites (227). Limburg heeft dus historisch relatief veel watermolens (een kwart van alle watermolens in Vlaanderen) en deze zijn opvallend beter bewaard dan in andere provincies. Dit grote aantal historische en bewaarde Limburgse watermolens vertaalt zich ook in het beschermde bestand. 73 van de 150 watermolens in Limburg zijn van hetzelfde onderslag-type als de Nieuwe Molen in Alken en hebben dezelfde historische functie als korenmolen. De inventaris van het onroerend erfgoed telt naast de Nieuwe Molen in Alken nog dertien watermolens op de Herk waarvan er vier beschermd zijn als monument: de watermolen op de Herk aan het Sint-Maartenplein 35 in Hasselt, de Wellermolen op de Herk aan de Molenstraat 22 in Wellen, de Nieuwe Molen aan de Nieuwmolenstraat 8 in Herk-de-Stad en de watermolensite Pexsters aan de Bronstraat 4 in Wellen. Vooral die laatste vertoont veel gelijkenissen met de Nieuwe Molen in Alken: een semi-gesloten complex rondom een deels gekasseid erf, herbouwd einde 19de eeuw, een maalvaardige korenmolen met een metalen onderslagrad en een historisch betonnen sluiswerk (dat bij Pexsters wel bewaard is gebleven). De Nieuwe Molen in Alken is met andere woorden eerder representatief dan zeldzaam als voorbeeld van een grote groep watermolens in Limburg en meer specifiek op de Herk (industrieel-archeologische waarde).
- 3° ensemblewaarde: de verschillende onderdelen van de watermolen zijn op deze site weliswaar nog aanwezig (molenhuis, sluisinfrastructuur, maalinstallatie en roerende goederen), zij het niet meer in de historische toestand die beschermd werd. In vergelijking met andere beschermde watermolensites is de ensemblewaarde echter niet hoger (industrieel-archeologische waarde).
- 4° herkenbaarheid: als historische watermolen is de herkenbaarheid van de Nieuwe Molen in Alken nog heel laag door de vernieuwing van het sluiswerk met de sluisuren en de ingrijpende verbouwing van het molenhuis met nieuwe muren, schrijnwerk en dakstructuur (historische en industrieel-archeologische waarde).
- 5° contextwaarde: de context van de Nieuwe Molen in Alken is sinds de bescherming onherkenbaar gewijzigd. Binnen het beschermde dorpsgezicht gaat dit op voor de typerende bebouwing uit de tweede helft van de 19de eeuw en de eerste helft van de 20ste eeuw (in het bijzonder de molenaarswoning en het stalvolume) maar ook voor de natuurlijke aanleg van de waterloop. De vegetatie in het dorpsgezicht is eveneens ingrijpend veranderd sinds de bescherming. Buiten het dorpsgezicht verdween onder andere de vakwerkschuur aan de overzijde van de Molenstraat, die vermeld werd in het inhoudelijk verslag bij bescherming (historische en industrieel-archeologische waarde).

De Nieuwe Molen in Alken is representatief voor een grote groep watermolens (van het type onderslag met de functie korenmolen in Limburg) maar door ingrepen de voorbije 25 jaar is de erfgoedwaarde van deze molen op basis van de criteria herkenbaarheid, ensemble en context merklijk lager dan andere watermolens uit deze groep. Van de 176

monumentenbeschermingen van watermolens dateren er 120 van na die van de Nieuwe Molen in Alken op 12 januari 1987. Ook drie watermolens op de Herk waaronder de heel gelijkaardige watermolen Pexsters in Wellen werden nadien beschermd. Deze beschermingen hebben in combinatie met de ingrijpende wijzigingen aan de Nieuwe Molen en in de omgeving ervan, geleid tot een wijzigende context waardoor het algemeen belang geëvolueerd is ten opzichte van het algemeen belang ten tijde van de bescherming. Een opheffing van de bescherming als monument van de Nieuwe Molen in Alken creëert geen hiaat in het beschermd bestand.

De evaluatie van de erfgoedwaarde van het als dorpsgezicht beschermde goed Watermolen Nieuwe Molen met omgeving in Alken is als volgt: het dorpsgezicht werd beschermd, niet omwille van een intrinsieke erfgoedwaarde maar louter als functionele molenbiotoop, zoals omschreven in het inhoudelijk verslag bij de bescherming: "De omgeving dient als dorpsgezicht te worden gerangschikt omwille van de industrieel-archeologische waarde als nog functionele hydrografische omgeving van voormelde watermolen." Gezien de onlosmakelijke verbondenheid van deze bescherming met de bescherming als monument van de watermolen, is het behoud van het dorpsgezicht zinloos bij de opheffing van de bescherming als monument. Het dorpsgezicht heeft weliswaar nog enige erfgoedwaarde als landschap maar deze erfgoedwaarde is, mede door recente aantastingen, eerder beperkt en wordt niet gevat door de huidige bescherming als dorpsgezicht die louter focust op de functionele waarde van de omgeving voor de watermolen. Bovendien zorgt de opheffing van deze bescherming als dorpsgezicht niet voor een hiaat in het beschermd bestand van watermolenlandschappen in Vlaanderen.

Op basis van deze evaluatie blijkt dat er sprake is van een wijzigende context of situatie waarbij de erfgoedwaarden onvoldoende zijn voor een bescherming van Watermolen Nieuwe Molen met omgeving in Alken als monument en dorpsgezicht. De vrijwaring van de erfgoedwaarden is niet langer vereist omwille van het algemeen belang.

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING,
WONEN EN ONROEREND ERFGOED BESLUIT:

Artikel 1. Het ministerieel besluit van 12 januari 1987 houdende bescherming van monumenten, stads- en dorpsgezichten, meer bepaald van Watermolen, genaamd "Nieuwe Molen", met inbegrip van het molengebouw, alle roerend werk en toebehoren, het sluiswerk met de sluismuren als monument en van de Watermolen, genaamd "Nieuwe Molen", gelegen Molenstraat 58, met de onmiddellijke omgeving als dorpsgezicht, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 27 maart 1987, wordt voorlopig geheel opgeheven.

Art. 2. Het als monument beschermde goed Watermolen Nieuwe Molen, Molenstraat 58 in Alken, waarvan de bescherming voorlopig wordt opgeheven, bevindt zich op het perceel met de volgende kadastrale gegevens: Alken, eerste afdeling, sectie B, perceelnummer 25C (deel).

Het als dorpsgezicht beschermde goed Watermolen Nieuwe Molen met omgeving, Molenstraat 58 en deel van het openbaar domein in Alken, waarvan de bescherming

voorlopig wordt opgeheven, bevindt zich op de percelen met de volgende kadastrale gegevens: Alken, eerste afdeling, sectie B, perceelnummers 21, 22B, 22C, 23, 25C, 26A, 27B, 28, 29, 30, 31, 32 en deel van openbaar domein.

Het plan met de aflijning en de plaats van de aanplakking van het bericht over het openbaar onderzoek is opgenomen als bijlage 1 bij dit besluit.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van het beschermde onroerend goed waarvan de bescherming voorlopig wordt opgeheven, wordt als bijlage 2 bij dit besluit gevoegd.

Brussel, 16/10/23

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Getekend door: Matthias Diependaele (Sig)
Getekend op: 2023-10-16 14:13:31 +02:00
Reden: Ik keur dit document goed

Matthias DIEPENDAELE